

Олеся Рябушкіна¹, Андрій Гольцов²

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ ТА ПЕРСПЕКТИВА ЇХ РОЗВИТКУ

***Анотація.** У статті розглянуто польсько-українські відносини в процесі історичного розвитку і на сучасному етапі. Проаналізовано вплив Польщі на внутрішньополітичні процеси України з моменту утворення державності останньої. Проведено огляд основних напрямів співпраці Польщі та України, а також основних труднощів, з якими стикнулися ці держави у своїй міжнародній роботі.*

***Ключові слова:** Польща, партнерство, міжнародні відносини, ЄС.*

POLISH-UKRAINIAN RELATIONS AND PROSPECTS OF THEIR DEVELOPMENT

***Summary.** The article considers Polish-Ukrainian relations in the process of historical development and at the present stage. The author understands the extent of Poland's influence on Ukraine's domestic political processes since the formation of the latter's statehood. An overview of the main areas of cooperation between Poland and Ukraine, as well as the main difficulties faced by these countries in their international work.*

***Key words:** Poland, partnership, international relations, EU.*

На сьогодні у результаті ситуації, що склалася в Україні, увагу світової громадськості звернено не тільки до держави, яка мужньо відстоює свої території та незалежність, а й до всіх учасників залагодження кризи. Серед останніх варто особливо відзначити Польщу, яка постійно брала участь у процесі державотворення України. Отже, аналізуючи польсько-українські відносини, варто

---

¹ **Рябушкіна Олеся**, студентка 2-го курсу спеціальності «Міжнародні відносини», НУБіП України, olesya.clapp7@gmail.com

² **Гольцов Андрій**, доктор політичних наук, доцент кафедри філософії та міжнародних комунікацій НУБіП України, andrgengolts1@ukr.net

однаково приділити увагу як історичному надбанню взаємодії цих країн, так і їх нинішньому стану.

Друга світова війна започаткувала один із найтрагічніших етапів в історії українсько-польських відносин. Внаслідок зовнішньополітичної агресії до Польщі з боку Німеччини та СРСР та дроблення ними польських територій, відповідно до таємних протоколів угоди Ріббентропа-Молотова від 23 серпня 1939 р., західноукраїнські землі увійшли до складу Радянської України. У цій ситуації перед польським урядом, який опинився в еміграції, виникла потреба вироблення нової політики щодо «українського питання». У складі емігрантського польського уряду були прибічники як ідеї федералізму, зокрема «прометеїсти», так і традиційні «ендеки». Свою позицію до розв'язання «українського питання» польський уряд виклав у Декларації від 18 грудня 1939 р., де сформульовано основні напрями його зовнішньої політики. Зокрема, найзагальніші тези підтверджували тяжіння до принципів рівноправності та справедливості щодо національних меншин. Також Декларація проголошувала бажання боротися за повернення втрачених «східних областей». Принципи вирішення «українського питання» у повоєнній Польщі у баченнях інших політичних сил зводилися до такого: експатріація українців із Польщі; реальне використання принципу «рівні права – рівні обов'язки» за наявності різноманітних форм політичного та суспільно-культурного життя; встановлення «кантонального» розподілу зон з одночасним переміщенням населення; встановлення територіальної незалежності.

Після 1989 р. базис польської східної політики становила так звана «доктрина Гедройця–Мерошевського». Її автори, польські емігранти у Франції, у 70-ті роки минулого століття запропонували змінити польський погляд до східних сусідів. Польща має виходити з того, що вона межує не лише з Росією, а й з Україною, Литвою та Білорусією як з особливими країнами. Тому головне завдання її політики полягало у тому, щоб ці держави досягли незалежності від Москви. Для 70-х років ці ідеї були досить новаторськими, але після розпаду СРСР виявилися дуже доречними.

Водночас варто відзначити, що саме через доктрину Гедройця–Мерошевського Польща зуміла відмовитися від ідеї зробити

історичний реванш і «повернути Вільно і Львів», тобто відродити територіальні межі до вересня 1939 р.³ Це дозволило уникнути взаємних історичних претензій і образ до сусідніх держав після 1989 р. Як відзначив відомий політолог (з липня 2013 р. – міністр внутрішніх справ Польщі) Ю. Сенкевич, «першим і основним фурором Польщі після набуття суверенності стали ліквідація, знищення і, сподіваємося, анігіляція навіки польського ревізіонізму, якщо йдеться про Схід»⁴. Все це створило суцільний ідеологічний комплекс, який абсолютно панує у середовищі польських політиків та експертів. Як помітив євродепутат та основний редактор журналу «Міжнародний політичний огляд» К. Шиманський, «після 1989 р. ми маємо de facto однодумність з питань польської східної політики, і ніщо цього однодумність не змінить»⁵.

Новий етап відносин Польщі та України був неоднозначним. З одного боку, Польща першою визнала незалежність України, з іншого – не підтримала дії України щодо підписання Будапештського меморандуму, аргументуючи це занепокоєнням розміщення ракетних установок поряд з польським кордоном. З приходом до влади в Україні Л. Кучми було підписано польсько-українську декларацію про стратегічну співпрацю. Офіційна Варшава взяла курс на зближення Києва з Європою, всіляко підтримуючи політику розширення ЄС. Польща вже в 2001 р. пропонувала ЄС своє бачення концепції відносин з Україною, Білорусією та Росією, яка мала у своїй базі ідею створення «кільця дружніх країн» на кордонах ЄС, за допомогою більш тісної співпраці у сферах політики, безпеки, економіки та культури.

У сучасній Польщі є дві найавторитетніші політичні сили – «просвіропейська» ліберальна та «антисвіропейська» консервативна.

---

³ Бердиховська Б. Польща та Україна: виклики сучасності. *Нова Польща*. № 10. 2005. URL: <http://www.novpol.ru/index.php?id=496>.

⁴ Наукова та творча спадщина Юрія Олександровича Сенкевича. *До 80-річчя від дня народження* : збірка наукових статей та матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Москва, 23 березня 2017 р. Москва: МДПТ ім. Ю.А. Сенкевича, 2017. 56 с. ISBN 978-5-9630-0057-1.

⁵ Неменский О.Б. IV Речь Посполитая: взгляд на Восток. URL: <http://www.apn.ru/opinions/article9544.htm>.

Обидві ставляться до України загалом дружелюбно⁶. У маргінальних виданнях виникають реваншистсько-ностальгічні публікації «крєвняків» чи «любителів Львова», де висуваються навіть територіальні претензії до України, але ці виступи та публікації не представляють позиції ні офіційних кіл, ні впливових політичних сил, ні авторитетних ЗМІ.

Панєвропеїзм є основною течією зовнішньополітичної діяльності Польщі та таких впливових політичних угруповань, як Демократична Унія, Угода Центр та Ліберально-Демократичний Конгрес. Конкретною та близькою метою Польщі є досягнення абсолютного членства у Європейському Союзі та НАТО. У цьому питанні немає розбіжностей у польських політичних колах. Водночас Варшава зацікавлена у розвитку зв'язків на сході континенту, запобіганні зародженню нових бар'єрів у Європі. «Одним із ключових питань польської зовнішньої політики, – зазначав перший посол Республіки Польща в Україні Єжи Козакевич, – є поширення та зміцнення різноманітних двосторонніх відносин з Україною, які б полегшили шлях до європейських інститутів»⁷. Нагадаємо, що Польща надала Україні детальну програму дво- та багатостороннього військового партнерства в рамках програми «Партнерство заради миру». В її межах реалізуються підготовка фахівців, військові контакти на різних рівнях, загальні польові маневри тощо. Програма Варшави є безумовним свідченням її зацікавленості у залученні України до процесу інтеграції на субрегіональному рівні. Можна однозначно стверджувати, що сьогоднішня Польща – це країна із сильним постімперським синдромом, оскільки питання впливу на своїх сусідів, їхньої політичної та економічної прив'язки є для неї найважливішим, і вся зовнішня стратегія країни (як східна, так і західна) так чи інакше підпорядкована цій меті. Власне, з цим пов'язане і властиве польській політології твердження про імперську владу політики Росії. Польща озвучує вимогу у боротьбі за «свої старі

---

⁶ Pliszka T. Unormowania prawne współpracy transgranicznej Polski i Ukrainy, w Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych / pod red. M.G. Woźniaka, wyd. Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów. 2008, str. 421–432.

⁷ Козакевич Єжи. Рухаємось у доброму і бажаному напрямі. *Політика і час*. 1995. № 4. С. 21.

території» не просто іншій державі, а іншій імперії. Саме тому Україна потрібна Польщі, по-перше, як засіб послаблення Росії, як велична країна, виведення якої з пострадянського простору фактично означає його знищення та маргіналізацію. По-друге, тісні зв'язки з Україною, економічне та політичне переважання Варшави у Києві необхідні Польщі для посилення своїх позицій у Європі. Польща з Україною (яка навіть не входить до ЄС) – це один із великих європейських гравців, з яким змушені будуть рахуватися як з рівними держави – члени європейської п'ятірки. Польща без України – середньо розрядна країна, яка не має шансів стати лідером навіть між сусідами по регіону. По-третє, Польщі потрібний великий український ринок і для збуту своїх товарів, і як джерело трудових ресурсів для своєї економіки, що досить активно формується⁸. Україна також важлива і в питанні доступу до басейну Чорного моря. Нарешті, по-четверте, що дуже важливо, Україна потрібна Польщі як територія, вплив на яку психологічно дуже важливий для поляків з погляду польської національної ідентичності.

Як зазначають польські експерти, періодом максимальної активізації польсько-українських відносин була «Помаранчева революція» в Україні 2004 р. У заслугу Польщі ставиться не лише допомога у нормалізації політичної ситуації в Україні, а й те, що Польща продемонструвала свою роль в ЄС. Зробивши ставку на прозахідного кандидата В. Ющенка, Польща виступила «адвокатом» України в ЄС. Спочатку 17 листопада 2004 р. з ініціативи польської сторони Європарламент ухвалив резолюцію, в якій закликав провести другий тур виборів справедливо та прозоро. Польща виступала за те, щоб якнайшвидше рекомендувати Україні вступити до ЄС⁹. З приходом до влади В. Ющенка однією з головних тем двосторонньої співпраці стало питання незалежності від постачання російського газу. Газова

---

⁸ Кукарцева М.А., Рябов Є.А. «Східне партнерство» та перспективи розширення Євросоюзу. *Науково-аналітичний журнал «Оглядач»*. *Observer*. 2014. № 3 (290). С. 29–39.

⁹ Hoffman I. The concept of eastern Parisian “Culture” on the transformation of the system in Eastern Europe. What about ULB? Eastern policy Polski wobec sasiadow in new uwarunwan. / Edited by Gil A. *Yearbook of the Institute of European and Eastern Europe*. Year 10 (2012). Zeszyt 1. Lublin, 2012. S. 9–24.

криза 2009 р. показала, що діалог з Росією необхідний. Як зазначалося Варшавою, демократія в Україні визнавалася «не так європейським, як власне польським «успіхом», належним кроком в інтенсифікації зв'язків Польщі та України стало ініціювання програми «Східне партнерство» (2009 р.), яке було пов'язане з ідеєю підвищення ефективності Європейської політики сусідства¹⁰. У Пріоритетах польської зовнішньої політики на 2012–2016 рр. було вказано, що Україна є значним стратегічним партнером Польщі, яка, своєю чергою, надає «послідовну підтримку прагненню українського суспільства в ЄС та поглибленню відносин між НАТО та Україною».

Ще під час передвибірчих дебатів 2010 Б. Коморовський заявляв, що Польща зобов'язана виступати як регіональний лідер, тому взаємини з Україною тут відіграють найважливішу роль. «У Києві ключ від нашої частини Європи... Я почуваюся людиною, яка має особливий досвід польського буття на Сході, а також польського знання східного світу»¹¹. У цьому «особливому знанні» він був переконаний непохитно і вважав, що саме Польща має бути регіональним лідером, бо має «особливе завдання в інтеграції Європи», а поляки «мають достатній досвід спільного буття» з іншими народами ще з часів Першої Речі Посполитої. Як президент Б. Комаровський не входив у суперечність з однопартійним урядом та досить спокійно прийняв лідерство Р. Сікорського з питань формування зовнішньополітичної лінії, проте, на відміну від прагматично налаштованого міністра закордонних справ, його можна назвати «романтиком» польської східної політики, для якого дуже важливі її ціннісні вимір та месіанський зміст. І все ж питання демократії та європейських цінностей для сучасної Варшави є другорядними, а на першому місці – завдання будь-якими методами підтримувати прозахідну спрямованість зовнішньої політики. Для цього президент навіть виявляв готовність іти проти європейської лінії. Велике значення для Києва мала зустріч президентів В. Януковича та

---

¹⁰ Чернова О.В. «Східна політика» Польщі: від концепції УЛБ до «Східного партнерства». Вісник МДІМВ – Університету. 2013. № 6 (33).

¹¹ Komorowski B. W sprawie Ukrainy Polska chce stanąć mocno na gruncie proponowanym przez USA. URL: <http://m.wyborcza.pl/wyborcza/1,105402,15557394.html?i=0>.

Б. Коморовського на форумі у Давосі у січні 2011 р. Вона проходила на тлі міжнародної ізоляції Києва, що почалася через справу Ю. Тимошенко. Польща справді була найменше зацікавлена в ізоляції України, тому вирішила надати підтримку Києву всупереч загальноєвропейській думці та історичній пам'яті.

Польща надавала особливого значення проведенню саміту «Східного партнерства» у Вільнюсі 28 листопада 2013 р. Очікувалося, що він стане знаковим моментом у житті «східного партнерства», оскільки мало відбутися підписання угод про асоціацію з ЄС та 6 країнами «Східного партнерства» (Грузія, Молдова, Азербайджан, Україна, Вірменія, Білорусь). Втім на саміті у Вільнюсі було парафоровано угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС лише з Грузією та Молдовою, а також підписано договір про спрощення візового режиму між ЄС та Азербайджаном. Щодо України, Вірменії та Білорусії жодних документів підписано не було. Рішення Києва про відмову від угоди мало тривалі наслідки: громадські акції непокори в містах України, «Євромайдан», подальший розгін наметового табору опозиції за наказом уряду та зростаючий антиурядовий характер дій мітингувальників.

Замінивши Б. Коморовського на президентській посаді, А. Дуда ще під час передвиборної кампанії виступав за посилення зовнішньої політики Польщі щодо Росії, вважаючи, що події в Україні становлять загрозу безпеці Польщі. «З величезним занепокоєнням, – заявляв Дуда, – я сприймаю думку про те, що з Росією слід домовлятися будь-якою ціною. Я наголошую – немає таких економічних інтересів, які спричинили б те, що ми, чесні люди, продамо Україну. Зараз не можна погоджуватися з тим, щоб Росія ковтала Україну по шматочках. Ми несемо відповідальність за інтеграцію європейських держав та цілісність кордонів. Зупинка цього процесу стане успіхом у Європі. Згода на гнилий компроміс буде її поразкою»¹². А. Дуда говорив про неправомірність такого стану справ, за якого у врегулюванні українсько-російського конфлікту бере участь не весь Європейський

---

¹² «Русофоб» та друг: Чого Україні чекати від нового президента Польщі. URL: http://antikor.com.ua/articles/43389-rusofob_i_drug_chego_ukraine_hdatj_ot_novogo_prezidenta_poljski.

Союз, а «тільки Франція та Німеччина», висловлювався за збільшення підтримки України, у тому числі за рахунок можливого надання військової допомоги та введення до Донбасу польських миротворців. Водночас А. Дуда відмовився від запропонованої Президентом України П. Порошенком зустрічі, пославшись на зайнятість, у чому багато аналітиків побачили сигнал, що свідчить про стримане ставлення Дуди до України. Проте про чітку політичну лінію вибраного президента РП говорити поки було завчасно.

Після оголошення спеціальної операції Росією на теренах України в лютому 2022 року розпочався новий етап у відносинах між Польщею та Україною. З перших днів Польща підтримує та допомагає нашій країні в різних сферах. «Україна та українці вдячні Польщі та її народу за потужну підтримку, яку вони надали і нашій країні, і громадянам із перших хвилин російської агресії, і продовжують надавати зараз»¹³, на цьому наголосив Президент В. Зеленський в інтерв'ю представникам польських ЗМІ. За його словами, Польща прийняла 2,5 млн українців, які вимушено залишили батьківщину, рятуючись від війни, і зараз робить усе можливе, щоб вони не відчували себе біженцями. В. Зеленський також висловив слова подяки особисто А. Дуді та його дружині А. Дуді, які «виявили особливе ставлення до України». Президент окремо наголосив на тому, що на тлі війни Україна та Польща змогли об'єднатися та відсунути на другий план історичні питання, які мали до цього. Постійні перемовини та швидке реагування на загрози, що постають, допомагали швидко приймати спільні рішення, які сприяли вирішенню ситуації, що склалася на кордонах, та надавати допомогу українським громадянам, які рятувалися від війни¹⁴.

Співробітництво Польщі та України в різних сферах нині можна назвати ефективним, хоча польські експерти часто критикують його. Польща та Україна є стратегічними партнерами, і такий альянс допомагає гарантувати стабільність у регіоні. Країни неодноразово

---

¹³ Чому Польща активно допомагає Україні у відстоюванні незалежності. URL: <https://www.golosameriki.com/a/poland-ukraine-military-aid/6425153.html>.

¹⁴ Україна вдячна Польщі та її народу за потужну підтримку у складний час війни, – Президент. URL: <https://rodyne.com.ua/останні-новини/Україна-вдячна-польщі-та-її-народу-за-п/>.

демонстрували єдність у ключових політичних питаннях та виступали і продовжують виступати єдиним фронтом проти Росії щодо енергетики, і тепер потрібно зосередитися на економічному складнику партнерства. Окрім аграрного сектору, значними перспективами також виступає розвиток співпраці у транспортній інфраструктурі. Масштабні будівельні проекти є перспективними для обох сторін. Це сприяє зміцненню транзитного потенціалу України. Вони також дали робочі місця в країні та стали ефективним рішенням довічної проблеми неякісних українських доріг. Зараз державам потрібно інтегрувати транспортні комунікації між країнами. Наприклад, поєднати основні дорожні шляхи на Одесу, Хмельницький, Львів, Катовіце та Гдиню, побудувавши якісні магістралі. Також необхідно вирішити різні проблеми щодо вантажних перевезень. Україна та Польща можуть стати справжнім стратегічним транзитним коридором для торгівлі між Європою та Азією. Зазначимо також необхідність посилення співпраці в енергетичній та військовій сферах. Також є значні перспективи щодо залучення України до перспективних регіональних проєктів, таких як Ініціатива трьох морів. Незважаючи на те, що участь України в ЄС залишається основним пріоритетом як для польської, так і для української зовнішньої політики, її ймовірність не можна назвати високою. Відповідь на питання, чи має політика Європейського Союзу щодо України можливість на успіх, криється у розумінні історичних та політичних детермінант у відносинах України та її сусідів. Якщо Польща протягом довгого періоду часу під впливом зовнішніх факторів не могла вести незалежну політику, то Україна як незалежна держава утворилася зовсім недавно, тому не має історично сформованої політичної стратегії. Загалом, держави повинні прийти до прийняттого компромісу з історичних питань і не дозволяти третім сторонам використовувати цю тему як засіб маніпулювання.

Список літератури

- Бердиховська Б. Польща та Україна: виклики сучасності. *Нова Польща*. № 10. 2005. URL: <http://www.novpol.ru/index.php?id=496>.
- Чому Польща активно допомагає Україні у відстоюванні незалежності. URL: <https://www.golosameriki.com/a/poland-ukraine-military-aid/6425153.html>.

- Козакевич Єжи. Рухаємось у доброму і бажаному напрямі. *Політика і час*. 1995. № 4. С. 21.
- Кукарцева М.А., Рябов Є.А. «Східне партнерство» та перспективи розширення Євросоюзу. *Науково-аналітичний журнал «Оглядач»*. *Observer*. 2014. № 3 (290). С. 29–39.
- Наукова та творча спадщина Юрія Олександровича Сенкевича. *До 80-річчя від дня народження*: збірка наукових статей та матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Москва, 23 березня 2017 р. Москва: МДПТ ім. Ю.А. Сенкевича, 2017. 56 с. ISBN 978-5-9630-0057-1.
- Неменский О.Б. IV Речь Посполитая: взгляд на Восток. URL: <http://www.apn.ru/opinions/article9544.htm>.
- «Русофоб» та друг: Чого Україні чекати від нового президента Польщі. URL: http://antikor.com.ua/articles/43389rusofob_i_drug_chego_ukraine_hdatj_ot_novogo_prezidenta_poljsi.
- Україна вдячна Польщі та її народу за потужну підтримку у складний час війни, – Президент. URL: <https://rodyne.com.ua/останні-новини/Україна-вдячна-польщі-та-її-народу-за-п/>.
- Чернова О.В. «Східна політика» Польщі: від концепції УЛБ до «Східного партнерства». *Вісник МДІМВ – Університету*. 2013. № 6 (33).
- Hofman I. Koncepcja wschodnia paryskiej „Kultury” po transformacji ustrojowej w Europie Wschodniej. Co po ULB? Polityka wschodnia Polski wobec sasiadow w nowych uwarunkowaniach. / Redakcja Gil A. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. Rok 10 (2012). Zeszyt 1. Lublin, 2012. S. 9–24.
- Komorowski B. W sprawie Ukrainy Polska chce stanąć mocno na gruncie proponowanym przez USA. URL: <http://m.wyborcza.pl/wyborcza/1,105402,15557394.html?i=0>.
- Paszkiewicz H. Polityka ruska Kazimierza Wielkiego. Kraków. 2002.
- Pliszka T. Unormowania prawne współpracy transgranicznej Polski i Ukrainy, w Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych, / pod red. M.G. Woźniaka, wyd. Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2008, str. 421–432.